

POSTANOWIENIE Z DNIA 10 LUTEGO 2004 R.

(WZ 6/04)

Oskarżonemu nie przysługuje zażalenie na postanowienie wydane w przedmiocie jego wniosku o uchylenie lub zmianę nieizolacyjnego środka zapobiegawczego (art. 254 § 2 k.p.k.)

Przewodniczący : Sędzia SN W. Błuś

Sędziowie SN : Z. Stefaniak, A. Tomczyk (sprawozdawca)

Prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej : ppłk W. Rzepniewski
Sąd Najwyższy w sprawie Piotra S., oskarżonego o popełnienie przestępstwa określonego w art. 278 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k., po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na posiedzeniu w dniu 10 lutego 2004 r., zażalenia obrońcy oskarżonego na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 listopada 2003 r., nieuwzględniające wniosku obrońcy oskarżonego Piotra S. o uchylenie środka zapobiegawczego w postaci poręczenia majątkowego, po wysłuchaniu wniosku prokuratora oraz obrońcy oskarżonego

na podstawie art. 430 § 1 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. pozostawił zażalenie bez rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Postanowieniem prokuratora Okręgu Wojskowego w W. z dnia 26 lipca 1995 r. zastosowano wobec oskarżonego Piotra S. środek zapobiegawczy w postaci poręczenia majątkowego w kwocie 7 tys. złotych.

W dniu 14 października 2003 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w W. skazał Piotra S. za popełnienie czynu określonego w art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. na karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby czterech lat oraz karę grzywny, którą z powodu zaliczenia na jej poczet okresu rzeczywistego

pozbawienia wolności uznano za wykonaną w całości. Orzeczono również wobec tego oskarżonego środek karny w postaci zakazu zajmowania stanowisk kierowniczych w jednostkach zarządzających mieniem będącym własnością Skarbu Państwa oraz zobowiązano go do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem przez wpłacenie na rzecz Rejonowego Zarządu Infrastruktury w O. w terminie miesiąca od uprawomocnienia się wyroku kwoty 189.665,64 zł.

Po ogłoszeniu wyroku sąd nie wypowiedział się na temat stosowanego wobec oskarżonego środka zapobiegawczego.

W dniu 13 listopada 2003 r. do Wojskowego Sądu Okręgowego w W. wpłynął wniosek obrońcy oskarżonego o uchylenie środka zapobiegawczego, w uzasadnieniu którego wskazuje się, iż brak jest przesłanek do dalszego stosowania poręczenia majątkowego, bowiem zapadł wyrok w sprawie i Piotr S. został skazany na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Postanowieniem z dnia 18 listopada 2003 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w W. wniosku tego nie uwzględnił. Jednocześnie pouczył oskarżonego i jego obrońcę, że na postanowienie to przysługuje zażalenie, w terminie 7 dni od daty doręczenia odpisu postanowienie, do Wojskowego Sądu Okręgowego w W. Wskazał przy tym przepis art. 254 § 3 k.p.k.

Odpis postanowienia doręczono obrońcy w dniu 29 grudnia 2003 r., zaś w dniu 2 stycznia 2004 r. nadano w Urzędzie Pocztowym w O. zażalenie adresowane – zgodnie z pouczeniem – do Wojskowego Sądu Okręgowego w W.

Zarządzeniem z dnia 8 stycznia 2004 r. Prezes Wojskowego Sądu Okręgowego w W. przyjął zażalenie i z uwagi na niemożność utworzenia tego samego składu orzekającego, spowodowaną urlopem jednego z sędziów, przedstawił wraz z aktami sprawy Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje :

Treść pouczenia zawartego w postanowieniu Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 listopada 2003 r. nieuwzględniającym wniosku

oskarżonego Piotra S. o uchylenie środka zapobiegawczego w postaci poręczenia majątkowego jednoznacznie wskazuje, że zdaniem tego sądu na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonego składanego w trybie art. 254 § 1 k.p.k., przysługuje zażalenie, zaś sądem właściwym do jego rozpoznania jest ten sam sąd w składzie trzech sędziów (art. 254 § 3 k.p.k.).

Stanowisko takie akceptuje prokurator, który zarówno w pisemnym wniosku, jak i w wystąpieniu w toku posiedzenia wnosił o przekazanie zażalenia do rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w W.

Natomiast treść zarządzenia Prezesa Wojskowego Sadu Okręgowego w W., ignorującego treść pouczenia zawartego w zaskarżonym postanowieniu, zdaje się wskazywać, że stoi on na stanowisku, iż na postanowienie sądu w przedmiocie wniosku oskarżonego o uchylenie nieizolacyjnego środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych. Stanowisko to zdaje się podzielać autor zażalenia, który wprowadził wniosek zaskarżenia – zgodnie z pouczeniem – do Wojskowego Sadu Okręgowego w W., ale w postępowaniu przed Sadem Najwyższym popierał zażalenie, wnosząc o zmianę zaskarżonego postanowienia i uchylenie środka zapobiegawczego.

Zgodnie natomiast z poglądem zaprezentowanym przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 listopada 2003 r., I KZP 30/03 (OSNKW 2003, z. 11-12, poz. 97) „oskarżonemu przysługuje zażalenie na postanowienie wydane w przedmiocie jego wniosku o uchylenie lub zmianę nieizolacyjnego środka zapobiegawczego (art. 252 § 1 k.p.k.)”.

Pogląd ten nie zyskał akceptacji składu orzekającego w niniejszej sprawie. Analiza bowiem przepisów Rozdziału 28 Kodeksu postępowania karnego, a w szczególności art. 252 i 254 prowadzi do wniosku, że przepisy art. 254 § 1 i 2 adresowane są wyłącznie do oskarżonego, zaś § 2 stanowi wyjątek od ogólnej zasady wyrażonej w art. 252 k.p.k. Wszak to oskarżony może składać w każdym czasie wniosek o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego i tylko jemu (podk. SN) na postanowienie w przedmiocie

tego wniosku przysługuje zażalenie na warunkach przewidzianych w § 2 art. 254 k.p.k. Analiza tego przepisu, konstytuującego uprawnienie do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wniosku o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania (odmiennie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu cyt. uchwały), wskazuje, że jest to przepis szczególny, odmiennie regulujący kwestie zaskarżalności szczególnego postanowienia. Jak bowiem wskazuje stylizacja § 2 art. 254 k.p.k., reguluje on prawo do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wniosku oskarżonego, złożonego w trybie art. 254 § 1 k.p.k. Zwrócić należy uwagę, że nie jest dziełem przypadku, iż ustawodawca w art. 252 k.p.k. reguluje prawo do zaskarżania postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego, zaś w art. 254 § 2 k.p.k. prawo do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wniosku. Nie można – zdaniem Sądu Najwyższego – zakładając, że Kodeks postępowania karnego stanowi akt spójny, bagatelizować tej wyraźnej różnicy terminologicznej. Przy odczytywaniu znaczenia tych zwrotów należy mieć na względzie konieczność precyzyjnego pojmowania pojęć występujących w obu tych przepisach, ponieważ nie powinno się nadawać różnych znaczeń temu samemu zwrotowi używanemu w przepisach – w szczególności – jednego aktu prawnego, ani tych samych znaczeń różnym zwrotom. Oczywiście należy się zgodzić z poglądem prezentowanym w uzasadnieniu cytowanej uchwały, że postanowienie w przedmiocie wniosku (oskarżonego, złożonego na podstawie art. 254 § 1 k.p.k.) jest postanowieniem w przedmiocie środka zapobiegawczego z uwagi na przedmiot wniosku oskarżonego. Tak jest na pewno w sytuacji, gdy postanowienie, uznając zasadność wniosku, rozstrzyga w przedmiocie środka. Tak jest również, ale tylko pośrednio, jeżeli postanowienie, uznając pośrednio zasadność środka, rozstrzyga w przedmiocie wniosku. Różnica ta, wydawałoby się nieistotna, ma kolosalne znaczenie dla wykładni wskazanych przepisów.

Nota bene Sąd Najwyższy zwracał już uwagę na podobne niuansy terminologiczne w uzasadnieniu uchwały pełnego składu Izby Karnej z dnia

9 października 2000 r., I KZP 37/2000 (OSNKW 2000, z. 9 – 10, poz. 78), kiedy wykazywał, iż „ oddalając kasację sąd orzeka jedynie o niezasadności wniesionej skargi kasacyjnej, nie wkracza zaś w żadnym zakresie w sferę, w której wyrok kończący postępowanie karne korzysta już z powagi rzeczy osądzonej ”, mimo że „ orzeczenie zapada po merytorycznym rozpoznaniu sprawy ”. Natomiast o treści (formie) orzeczenia „ nie może decydować to co było przedmiotem rozważań sądu, lecz to, o czym ostatecznie sąd ten rozstrzyga. ” Przenosząc te rozważania pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że rozpoznając wniosek oskarżonego, złożony w trybie art. 254 § 1 k.p.k., sąd lub prokurator wydaje postanowienie po merytorycznym rozpoznaniu sprawy, ale ostatecznie rozstrzyga albo o uchyleniu lub zmianie środka zapobiegawczego (a więc w przedmiocie środka), albo o oddaleniu wniosku (a więc w przedmiocie wniosku). Praktycznie więc, oddalając wniosek, sąd lub prokurator orzeka jedynie o jego niezasadności, nie wkracza zaś w żadnym zakresie w sferę stosownego wcześniej środka. Uwzględniając wniosek – rozstrzyga w przedmiocie środka, bowiem uchyla go, uchyla i zmienia na inny, zmienia zasady jego stosowania.

Jak więc z tych rozważań wynika, oskarżony może w każdym czasie składać wniosek o uchylenie lub zmianę każdego środka zapobiegawczego, (art. 254 § 1 k.p.k.), jednak na postanowienie w przedmiocie takiego wniosku zażalenie przysługuje tylko oskarżonemu i tylko na warunkach opisanych w art. 254 § 2 k.p.k. Innymi słowy, na postanowienie odmawiające uwzględnienia wniosku o uchylenie lub zmianę nieizolacyjnego środka zapobiegawczego zażalenie nie przysługuje, zaś na postanowienie odmawiające uwzględnienia wniosku o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania zażalenie przysługuje wyłącznie oskarżonemu i tylko wówczas, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania

dotyczącego tego samego oskarżonego. Do takiej konkluzji prowadzi zarówno wykładnia gramatyczna, jak i historyczna. Wszak od początku obowiązywania Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. przepis art. 254 był przepisem adresowanym do oskarżonego i przepisem stanowiącym wyjątek od reguł wynikających z art. 252. Początkowo bowiem wyłączał w ogóle zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie wniosku, następnie – po noweli lipcowej (wprowadzonej ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy /Dz. U. Nr 62, poz. 717 /) – przyznawał prawo do zaskarżania postanowień w przedmiocie wniosku ograniczając je podmiotowo i temporalnie (uzależniając od złożenia wniosku po upływie co najmniej 2 miesięcy od dnia rozpoznania poprzedniego wniosku dotyczącego tego samego oskarżonego). Jako że ta regulacja nie ustrzegła postępowań od nadmiernej przewlekłości, spowodowanej nadużywaniem uprawnień przez oskarżonych, nowelą styczniową (wprowadzoną ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych /Dz. U. Nr 17, poz. 155/) wprowadzono dalej idące ograniczenia zasad ogólnych przez dopuszczenie zażalenia li tylko na postanowienie odmawiające uwzględnienia wniosku oskarżonego o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania i tylko w warunkach określonych w art. 254 § 2 k.p.k., a więc z dalszym, bardzo restrykcyjnym, ograniczeniem temporalnym.

Zaś dla tego dopuszczalnego zażalenia, ale tylko na postanowienie sądu, w § 3 art. 254 k.p.k. przewidziano tryb postępowania odwoławczego w postaci instancji poziomej oraz określono skład sądu rozpoznającego to zażalenie, zawsze taki sam, niezależnie od składu sądu, w jakim zapadło zaskarżone postanowienie. Jak natomiast już wyżej wskazano, wszelkie inne postanowienia

w przedmiocie środka zapobiegawczego, zapadające po rozpoznaniu wniosku oskarżonego złożonego w trybie art. 254 § 1 k.p.k. są zaskarżalne na zasadach ogólnych w rozumieniu art. 252 § 1 k.p.k. z jednym, jedynym wyjątkiem, przewidzianym w art. 252 § 2 k.p.k.

Omawiane zmiany wprowadzone nowelą styczeniową oraz zaprezentowana ich wykładnia, mimo że znacznie ograniczają uprawnienia oskarżonego do zaskarżania postanowień w przedmiocie wniosku o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego, nie naruszają żadnych gwarancji ani zasad obowiązujących w krajowym porządku prawnym. Nie naruszają też norm Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284), honorując niczym nieograniczone prawo do sądowej kontroli postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego. W szczególności nie naruszają one zasady równości broni, bowiem postanowienia sądu w przedmiocie wniosku oskarżonego nie może również zaskarżyć prokurator, ani pokrzywdzony, który uzyskał atrybut strony w postępowaniu jurysdykcyjnym.

I wreszcie prezentowana wykładnia ma ten walor, że oddaje pełną spójność i logikę unormowań omawianych kwestii dotyczących, w szczególności zaś nie wymaga stosowania szczególnej ekwilibrystyki prawnej, by uzasadnić wewnętrzną logikę regulacji, przyznającej więcej (acz z istotnymi ograniczeniami) uprawnień wraz ze zwiększeniem surowości środka zapobiegawczego oraz nie prowadzi do prawotwórczego rozszerzenia wyjątku od zasad ogólnych, przewidzianego w art. 252 § 1 *in fine* k.p.k., na wyjątek z art. 254 § 3 k.p.k.

Parafrazując bowiem wywody końcowego fragmentu uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r. (I KZP 30/03) można stwierdzić, że gdyby ustawodawca uważał, iż regulacja zawarta w art. 254 § 3 k.p.k. jest wyjątkiem od zasady wskazanej w art. 252 § 1 k.p.k., zapisałby to w tymże przepisie, choćby przez dodanie wyrazów „ oraz w art. 254 § 3 ”. Skoro zaś tego nie uczynił, należy przyjąć, że przepis art. 254 § 3 k.p.k. nie jest

wyjątkiem od zasad ogólnych, tylko szczególnym trybem rozpoznania zażalenia oskarżonego, przewidzianego w art. 254 § 2 k.p.k. na postanowienia sądu w przedmiocie li tylko wniosku oskarżonego o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

Reasumując, można wysnuć ogólny wniosek, iż oskarżonemu nie przysługuje zażalenie na postanowienie wydane w przedmiocie jego wniosku o uchylenie lub zmianę nieizolacyjnego środka zapobiegawczego. A skoro tak, przyjęte przez Prezesa Wojskowego Sądu Okręgowego w W. zażalenie obrońcy oskarżonego Piotra S. należało pozostawić bez rozpoznania, jako środek odwoławczy niedopuszczalny z mocy ustawy (art. 430 § 1 w zw. z art. 429 § 1 k.p.k.).

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.